

## שיוע לשאול

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער ורב אולפנת אמ"ת להב"ה

במסורת הערבית מתגלגל סיפור מעניין על בדואי ובנו הצועדים יחד במדבר.

"יה אבוי", פונה הילד לאביו. "כן, איבני", אומר האב.

"למה השמש עולה במזרח ושוקעת במערב?" "וואלה, איבני, לא יודע", משיב האב.

"ולמה, אבוי, השמים כחולים וגם הים כחול?" "וואלה, איבני, לא יודע".

"ולמה, אבוי, לגמל יש דבשת?" "מתעקש הבן. "וואלה, איבני, לא יודע", ממשיך האב בשלו.

כעבור דקות ארוכות, כשהמחזה חוזר על עצמו שוב ושוב הילד אינו מתאפק ושואל, "אבוי, אתה לא כועס שאני

שואל את כל השאלות האלה, הא?" "בכלל לא, יה איבני", משיב האב בסבלנות, "אם לא תשאל, איך תדע?!"

ביטוי עמוק לאמונה במובנותו של העולם,

במשמעותם של החיים, ובאמת הגדולה שיש בתורה.

השאלות הן המפתח, כלי העזר עבורנו, לגלות אותה.

כי לשאול זה להאמין שאיפה שהוא מצויה תשובה; כי

לשאול זה לסרב לקבל את השטחיות ולהסתפק

ברובד הגלוי לעין.

הערך המספרי של המילה "אדם" הוא 45 השווה

למילת השאלה "מה". עניינו של האדם הוא לחקור

ולחפש, לחשוף רבדים עמוקים יותר; לא להיות

רובוט ולא להסתפק בקיום ברמה הטכנית; לחתור

לחיבור מלא ופנימי עם התורה, כשהשאלה היא

אמצעי חשוב בדרך אל היעד.

אחד הדברים המקסימים אצל ילדים הוא הכישרון

המיוחד לשאול כל הזמן שאלות.

את המבוגרים זה לפעמים מעצבן. נמאס להם לענות

ולהסביר כל דבר (ובפרט שלא תמיד הם יודעים את

התשובה...).

הם אמנם זוכרים שגם הם בעצמם היו פעם כאלה,

אבל מתברר שעם הזמן והשנים הם איבדו את

הסקרנות הטבעית, והרצון להבין כיצד פועל כל דבר

נשחק אצלם.

זהו הפסד עצום, כיוון שהמפתח החשוב ביותר לחיים

של משמעות ולצמיחה בלתי פוסקת הוא החיפוש

ושאלת השאלות.

אחד הביטויים הבעייתיים ביותר בהקשר זה הוא

"חוזר בשאלה", צמד המילים שבהם נוהגים היום

לכנות אדם שהחליט להתרחק מדרך התורה

והמצוות. זוהי הטעיה חמורה ואינה הוגנת. מדוע?

כיוון שעולה ממנה מסר שקרי כאילו שאלות נוקבות

ואמיצות הן דבר השייך דווקא לאדם המתרחק מן

האמונה, ואילו דתיים הם אנשים המפחדים ונמנעים

משאלות.

אין דבר רחוק מן האמת יותר מזה. כל מי שלמד אי

פעם בחייו תורה יודע שיסוד האמונה הוא החיפוש

והשאלות. גדולי הצדיקים לא נמנעו מלהציב את

השאלות הקשות ביותר: "האף תספה צדיק עם

רשע?!" (אברהם); "למה הרעותה לעם הזה?!" (משה

רבנו); "מדוע דרך רשעים צלחה?!" (הנביא ירמיהו)

ועוד. שלא לדבר על לימוד הגמרא הדומה לשחייה

בים סוער של שאלות כשאתה מנסה לפלס דרכך

בינות לגליו לאי מבטחים.

למרבה הצער יש הנרתעים מלשאול ורואים בזה סוג

של כפירה. האמת הפוכה בדיוק. דווקא השאלה היא

ליל הסדר המתקרב, הלילה החשוב בשנה, הוא זמן

שבו השאלות נמצאות במרכז. "הבן שואל את אביו

[...] אין לו בן אשתו שואלתו. אין לו אשה שואלן זה

את זה, ואפילו היו כולן חכמים. היה לבדו – שואל

לעצמו מה נשתנה הלילה הזה" (רמב"ם הלכות חמץ

ומצה ז, ג). לא משנה מה הנסיבות ומי המשתתפים –

השאלה חייבת להיות נוכחת שם.

מדוע קריטי כל כך לשאול? למה אי אפשר פשוט לספר

את סיפור יציאת מצרים לכולם?

המגיד מדובנא ענה על כך בתובנה עמוקה על נפש

האדם: "כמו שלא תערב האכילה ללא הרעבון [...] כן

לא תערב התשובה ללא הפלגת השאלה". הצבת

השאלה מראש מכינה את כלי הקיבול של הנפש; היא

זו היוצרת את הצימאון ומחברת את האדם אל

התשובה העומדת להגיע כך שתחדור למקום עמוק

יותר בתוכו. תשובה שמגיעה אחרי שאלה תהיה

משמעותית הרבה יותר מאשר "הנחתה" חיצונית ללא שאלה מקדימה.

רק סיום השאלה! התשובה אמורה לבוא בהמשך, אלא שאף אחד כבר אינו מצפה לה...).

### השאלות המוחמצות

חז"ל, שהיו מודעים לעצמתה של השאלה, קבעו בתוך מהלך ליל הסדר שינויים שונים. כל מי שעניו בראשו ואינו שקוע בתרדמה עמוקה אמור לקפוץ כנשוך נחש ולהקשות "מה נשתנה?" בעת שהוא רואה למשל שנוטלים ידיים פעמיים בליל הסדר ורק על אחת מהן מברכים. הבעיה היא שכיוון שכבר התרגלנו לכל השינויים אנחנו רואים אותם כדבר מובן מאליו וכחלק מהטקס, ולא טורחים לתמוה על מה ולמה. לא נעים לומר, אבל ארבע הקושיות המפורסמות עלולות לשרת בדיוק את המגמה ההפוכה מזו שלשמה נועדו. כיוון שהקושיות משובצות כבר בתוך סדר ההגדה אנחנו מרגישים ש"סימנו וי" על החלק של השאלות ואין טורחים להוסיף עוד משל עצמנו (בסוגריים נעיר שגם המנגינה שלהן מטעה ויוצרת רושם כאילו החלק הראשון, "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" הוא השאלה, ואילו החלק השני, "הלילה הזה כולו מצה" הוא התשובה, בעוד שהוא

### שאלה? שווה כפליים!

מעניין, מי שנמצא בתחתית הרשימה של ארבעת הבנים אינו הבן הרשע אלא דווקא זה שאינו יודע לשאול. המשימה שלנו כהורים בבית וכמחנכים בכיתה היא ליצור אווירה מאפשרת המזמינה לשאול. למצוא דרכים לגרום לילדים לחוש שאנו מצפים לשאלותיהם ורק נעריך אותם על כך. לא להילחץ משאלה שאין לנו עליה תשובה מיידית וללמד אותם שאדרבה, זוהי הזמנה לבירור עמוק ויסודי יותר שנשמח לעשות יחד אתם. לעולם לא לזלזל או לבטל שאלה של ילד או תלמיד, גם אם היא נראית לנו טיפשית ומיותרת. התוצאה הרי תהיה שבפעם הבאה הוא כבר יותר מראש על השאלה... אצלנו בבית יש מנהג יפה בליל הסדר: אם על כל רעיון או תשובה יפה מקבלים אגוז או ציפור אחר, על שאלה טובה מקבלים שניים. מי שיצליח לשאול את "הקושיה החמישית", זו שאף אחד לא יידע תשובה עליה – יזכה בפרס מיוחד.

### הרהורים חינוכיים:

איזידור רבי, גאון מבריק וזוכה פרס נובל לפיזיקה, נשאל פעם, "בזכות מה הגעת לאן שהגעת?". הוא לא היסס לרגע והשיב בשתי מילים: "אימא שלי". כשביקשו ממנו להסביר סיפר את הדבר הבא: "כשהייתי ילד קטן, בכל יום כשהייתי חוזר הביתה מבית הספר, אמי הייתה שואלת אותי: "בני היקר, איזו שאלה טובה שאלת היום?". הרב יוני לביא מדגים בסוף דבריו איך ניתן ליצור אווירה המזמנת שאלות.

1. מה חשיבות השאלה בתהליך החינוכי?
2. מדוע אנחנו חוששים משאלת שאלות? מה עשוי לנסוך בנו ביטחון?
3. מה היתרון החינוכי של אי שלפת תשובה מיידית ונקודתית?

### מסביב לדפים

- א. מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי החינוך והחיים, המתאימות לרוח של 'בעין חינוכית', מוזמנת לשלחן אלי: [vizel@orot.ac.il](mailto:vizel@orot.ac.il)
- ב. ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי 'בעין חינוכית'. נא לפנות לשרון: [sharonz@orot.ac.il](mailto:sharonz@orot.ac.il)
- ג. מומלץ לשמור על דפי 'בעין חינוכית' לשימוש עתידי.
- ד. נשמח אם תפיצו את הדברים הלאה, למשפחה ולחברים מחוץ למכללה.